

BAN CHẤP HÀNH ĐẢNG BỘ THỊ TRẦN QUẾ

C
29

LỊCH SỬ ĐẢNG BỘ THỊ TRẦN QUẾ (19



LỊCH SỬ
ĐẢNG BỘ THỊ TRẦN QUẾ
(GIẢI ĐOẠN 1930 - 2005)

THỊ TRẦN QUẾ, NGÀY 22 THÁNG 12 NĂM 2006

ĐC. 215

L3025

BAN CHẤP HÀNH ĐẢNG BỘ THỊ TRẤN QUẾ

LỊCH SỬ
ĐẢNG BỘ THỊ TRẤN QUẾ
(1930 - 2005)

THƯ VIỆN
TỈNH HÀ NAM

ĐC: 529

Thị trấn Quế, ngày 22 tháng 12 năm 2006



Bản đồ Hành chính Thị trấn Quế năm 1996.

LỜI GIỚI THIỆU

Thực hiện Chỉ thị số 15-CT/TW ngày 28/8/2002 của Ban Bí thư Trung ương Đảng, Công văn số 87 ngày 29/5/1999 của Ban Thường vụ Tỉnh ủy Hà Nam về việc nghiên cứu biên soạn lịch sử Đảng bộ tỉnh, huyện và cơ sở; Nghị quyết Đại hội Đảng bộ huyện lần thứ XXII; Nghị quyết Đại hội Đảng bộ Thị trấn Quế lần thứ VI về đẩy mạnh công tác sưu tầm, biên soạn lịch sử của Đảng bộ địa phương.

Để chào mừng thắng lợi Đại hội đại biểu Đảng toàn quốc lần thứ X của Đảng Cộng sản Việt Nam, Kỷ niệm 116 năm ngày sinh Chủ tịch Hồ Chí Minh vĩ đại, Ban Chấp hành Đảng bộ Thị trấn Quế khoá VII quyết định xuất bản cuốn sách Lịch sử Đảng bộ Thị trấn Quế giai đoạn 1930 – 2005.

Cuốn sách ghi lại chặng đường 75 năm qua, là một chặng đường lịch sử đấu tranh oanh liệt, thắng lợi vẻ vang của cán bộ, đảng viên và nhân dân Thị trấn Quế qua 2 cuộc kháng chiến trường kỳ, qua thực hiện 2 nhiệm vụ chiến lược của Đảng là xây dựng CNXH và bảo vệ vững chắc Tổ quốc Việt Nam XHCN và nhất là

qua thực hiện công cuộc đổi mới của Đảng. Cuốn sách vừa phản ánh đường lối cách mạng của Đảng trong từng giai đoạn lịch sử, vừa cụ thể hoá những chủ trương, chính sách của Đảng và Nhà nước ở địa phương. Nêu những gương sáng của cán bộ, đảng viên và nhân dân qua các thời kỳ. Từ đó rút ra những bài học kinh nghiệm về lãnh đạo, chỉ đạo, công tác xây dựng Đảng, xây dựng chính quyền và các đoàn thể nhân dân, đồng thời vận dụng sáng tạo vào công tác lãnh đạo của Đảng bộ trong thời kỳ công nghiệp hoá, hiện đại hoá. Cuốn sách được biên soạn sẽ là tài liệu góp phần vào việc giáo dục truyền thống yêu nước cho cán bộ, đảng viên và nhân dân thị trấn, nhất là cho tuổi trẻ và các thế hệ học sinh mai sau, nâng cao lòng tự hào về những trang sử vẻ vang của quê hương mình. Từ đó tin tưởng sâu sắc vào sự lãnh đạo của Đảng ra sức thi đua rèn luyện phấn đấu cống hiến và trưởng thành, góp phần xây dựng Thị trấn Quế: Vững về chính trị, giàu về kinh tế, mạnh về an ninh - quốc phòng và đẹp về nếp sống văn hoá.

Biên soạn và xuất bản cuốn Lịch sử Đảng bộ địa phương là một nhiệm vụ quan trọng. Đây là một công trình nghiên cứu khoa học, là một tài liệu quý được xây dựng và tích lũy từ tinh thần, của cải vật chất và xương máu của bao thế hệ mới có được của Đảng bộ và nhân dân Thị trấn Quế.

Vì vậy cuốn sách vừa phải đảm bảo tính chân thực, lịch sử, khách quan, vừa phải đảm bảo tính khái quát cao.

Lịch sử đấu tranh cách mạng của cán bộ, đảng viên và nhân dân Thị trấn Quế rất phong phú, nhưng do đặc thù Thị trấn Quế mới được thành lập từ ngày 01/4/1986, cho nên trong giai đoạn lịch sử từ tháng 3 năm 1986 trở về trước của Thị trấn Quế nằm trong lịch sử Đảng bộ 2 xã Ngọc Sơn và Văn Xá. Đây cũng là một khó khăn không nhỏ khi biên soạn cuốn lịch sử này, đòi hỏi phải có thời gian sưu tầm và trình độ nghiên cứu khoa học lịch sử nhất định. Trong quá trình thu thập tài liệu và biên soạn, Ban chỉ đạo, Ban biên tập đã gặp gỡ các đồng chí lão thành cách mạng, cán bộ chủ chốt qua các thời kỳ cung cấp nhiều tư liệu và góp nhiều ý kiến quý giá. Đồng thời Ban chỉ đạo cũng đã tổ chức nhiều cuộc hội thảo, lấy ý kiến đóng góp của các đồng chí trong Ban Chấp hành Đảng bộ, các đồng chí đảng viên trong các chi bộ và nhân dân thị trấn. Sau gần 2 năm triển khai thực hiện, mặc dù Ban chỉ đạo, Ban biên tập đã có nhiều cố gắng, song để tái hiện lại cả một giai đoạn lịch sử gần một thế kỷ là một việc làm có nhiều khó khăn về tư liệu, thời gian và khả năng biên soạn. Vì vậy cuốn sách chắc chắn không tránh khỏi thiếu sót, Ban Chấp hành Đảng bộ Thị trấn Quế rất mong các đồng chí đảng viên trong Đảng bộ, nhân dân trong thị trấn, những đồng chí và bà con đang

sinh sống xa quê hương tiếp tục đóng góp ý kiến để lần tái bản sau cuốn sách được hoàn chỉnh hơn.

Ban Chấp hành Đảng bộ Thị trấn Quế xin trân trọng cảm ơn Ban Tuyên giáo Tỉnh uỷ Hà Nam, Ban Tuyên giáo Huyện uỷ Kim Bảng, các đồng chí lão thành cách mạng, các đồng chí cán bộ, đảng viên hoạt động qua các thời kỳ và nhân dân trong toàn thị trấn đã nhiệt tình giúp đỡ để hoàn thành cuốn sách này.

*Nhân dịp kỷ niệm 20 năm thành lập Thị trấn Quế (1/4/1986 - 1/4/2006) Ban Chấp hành Đảng bộ Thị trấn Quế xin trân trọng giới thiệu cuốn **LỊCH SỬ ĐẢNG BỘ THỊ TRẤN QUẾ GIAI ĐOẠN 1930 - 2005** đến cán bộ, đảng viên và nhân dân cùng bạn đọc.*

Thị trấn Quế, ngày 22 tháng 12 năm 2006

TM BCH ĐẢNG BỘ THỊ TRẤN QUẾ

BÍ THƯ

Nguyễn Xuân Mai

CHƯƠNG I

**ĐẶC ĐIỂM TỰ NHIÊN, TÌNH HÌNH
KINH TẾ - XÃ HỘI VÀ TRUYỀN THỐNG
YÊU NƯỚC CỦA NHÂN DÂN THỊ TRẤN QUẾ**

**I- ĐẶC ĐIỂM TỰ NHIÊN, KINH TẾ, VĂN HOÁ
XÃ HỘI THỊ TRẤN QUẾ**

Cùng chung với hoàn cảnh hình thành làng, xã của cư dân khác trên địa bàn. Các làng, xóm của Thị trấn Quế ở 2 xã Ngọc Sơn và Văn Xá trước đây cũng hình thành từ đấy. Từ những dấu tích xưa để lại, mảnh đất Thị trấn Quế đã có trên 2000 năm lịch sử. Những chứng cứ, dấu tích của đình, đền, chùa, những gia phả của các dòng họ, những thần phả, sắc phong ở các đình chùa và những truyền thuyết trong dân gian để lại từ lâu đời, ông cha ta đã định cư ở đây, khai sinh, lập địa tạo dựng nên làng xóm ngày càng đông vui trù phú đóng vai trò thủ phủ của huyện Kim Bảng.

Thị trấn Quế được thành lập ngày 1/4/1986 theo Quyết định số 34/HĐBT của Hội đồng Bộ trưởng (*nay là Chính phủ*) có tổng diện tích đất tự nhiên là 325 ha, 965 hộ, 3.928 khẩu gồm:

- 322 hộ, 1.316 khẩu của xóm 1, xóm 2, xóm 3, thôn Vân Lâm, xã Văn Xá.

- 573 hộ, 2.242 khẩu của xóm 10, xóm 11, xóm 15, xóm mới xã Ngọc Sơn.

- 70 hộ, 370 khẩu của xóm 18 xã Kim Bình.

Do tình hình phát triển kinh tế - xã hội của Thị trấn Quế gặp nhiều khó khăn nên đến năm 1992, Ủy ban nhân dân tỉnh Nam Hà quyết định đưa xóm 18 trở lại xã Kim Bình.

Như vậy tại thời điểm đó Thị trấn Quế còn 307,75 ha diện tích đất tự nhiên, 895 hộ và 3.558 khẩu.

Toàn bộ nhân dân Thị trấn Quế là dân tộc Kinh, phần lớn theo đạo Phật. Trên mảnh đất Quế trước đây có 2 chùa, 5 đình, 1 đền (chùa Quế Lâm, chùa Bến Vân Lâm, đình Quế Lâm, đình Thôn xóm 11, đình Xuân xóm 10, đình Văn chỉ xóm 2 đình Trần xóm 3 và đền Bách Linh xóm 15).

Trong thời gian thực dân Pháp chiếm đóng quê hương, đình Quế và chùa Quế bị đốt, đình Thôn bị phá, còn lại số đình, chùa khác hư hỏng là do thời gian và thiên nhiên tàn phá.

Hiện nay toàn thị trấn còn 2 chùa: Chùa Bến (xóm 1, 2, 3 Vân Lâm), chùa Quế Lâm xóm 15. Một đình (đình thôn xóm 11), 1 đền Bách Linh (xóm 15).

Chùa Bến hay còn gọi là chùa Vân Lâm đã được Nhà nước cấp bằng công nhận Di tích lịch sử - văn hoá năm 1996.

Một số hộ dân ở xóm 15 và xóm 2 theo đạo Thiên chúa, các hộ dân theo đạo vẫn một lòng kính chúa yêu nước, đi theo cách mạng.

Thị trấn Quế là trung tâm văn hoá, kinh tế, chính trị của huyện Kim Bảng. Phía Bắc giáp xã Đồng Hoá, phía Nam giáp xã Thi Sơn, phía Đông giáp xã Kim Bình, phía Tây giáp xã Ngọc Sơn.

Thị trấn Quế nằm dọc theo sông Đáy, có trục đường 22 chạy qua khu dân cư. Đường 22 từ Ba Đa qua Quế lên chợ Dầu rồi qua Vân Đình lên Hà Đông. Đường 21B chạy từ Phủ Lý qua Quyển Sơn vào Chi Nê lên Hoà Bình. Hai con đường 21, 22 cùng với hệ thống đường liên xã, đường Biên Hoà là trục giao thông bộ thuận tiện.

Địa bàn Thị trấn Quế là nơi đất cao ráo, dân cư đông đúc, kinh tế trù phú, giao thông thuỷ, bộ rất thuận lợi, trong hàng ngàn năm qua, chế độ phong kiến, chế độ thực dân Pháp đô hộ đều lấy nơi đây để đặt bộ máy cai trị toàn huyện, nên có một vị trí đặc biệt quan trọng. Khi Cách mạng tháng Tám năm 1945 thành công, chính quyền cách mạng tiếp tục xây dựng và lấy nơi đây đặt các cơ quan lãnh đạo của huyện. Qua những năm dài biến thiên của lịch sử, Thị trấn Quế vẫn xứng đáng là

thủ phủ của huyện Kim Bảng, có đủ cả 3 yếu tố: Thiên thời, địa lợi, nhân hoà, dẫn đến thắng lợi thành công tất yếu của công cuộc chống ngoại xâm giành độc lập tự do cho dân tộc.

Nhân dân Thị trấn Quế làm nhiều ngành nghề để sinh sống. Nhân dân xóm 1, 2, 3 chủ yếu là sản xuất nông nghiệp. Nhân dân xóm 10, xóm 6, xóm 15 ngoài làm ruộng ra còn làm các nghề khác như: Thợ mộc, thợ xẻ, thợ xây, thợ rèn, làm hàng quà, bánh cuốn, bún, đậu phụ... Đặc biệt xóm 11 có nghề gốm truyền thống “*gốm sơn*”, trước kia làm các mặt hàng chum, vò, lọ, vai, nồi niêu, cối, chậu... Từ ngày xoá bao cấp năm 1986, hợp tác đã đầu tư kỹ thuật nên sản phẩm bây giờ rất đa dạng. Ngoài những mặt hàng cũ, nay đã làm thêm các mặt hàng mỹ nghệ như: Tiểu hộp, ấm chén, gạt tàn thuốc lá, lọ đựng chè, chậu hoa, chậu cảnh, tam đa... để phục vụ nhu cầu đời sống nhân dân trong tỉnh và các tỉnh bạn, một số mặt hàng đã xuất khẩu sang Nhật và các nước châu Âu, châu Mỹ mở ra triển vọng phát triển lớn cho nghề gốm của quê hương.

Trước Cách mạng tháng Tám năm 1945, đời sống của nhân dân Thị trấn Quế rất cơ cực. Tô tức đè nặng, ruộng đất đa số nằm trong tay địa chủ, phú nông. Người dân đầu tắt mặt tối, bán mặt cho đất, bán lưng cho trời quanh năm cặm cụi làm ăn mà vẫn đói nghèo, tối tăm khổ cực không sao tả xiết. Nhiều người phải đi xa quê

làm ăn kiếm sống, vào đồn điền cao su, đi lính sang Tây để phục vụ chiến tranh thế giới thứ I và thứ II. Nhiều người ra đi đã không bao giờ trở về. Cả huyện trước Cách mạng tháng Tám năm 1945 mới có một trường tiểu học ở trung tâm Thị trấn Quế với vài giáo viên dạy phục vụ con cái giai cấp thống trị và những người giàu, khá giả. 98% nhân dân mù chữ.

Cơ sở y tế trạm xá, nhà hộ sinh không có, ốm đau thì cúng bái, sinh nở thì nhờ bà đỡ vườn. Môi trường mất vệ sinh, cộng với đói khát nên dịch bệnh thường xảy ra làm hàng trăm người chết (do đói, dịch tả năm 1945).

Không những thế, bọn quan lại, phong kiến cường hào còn đặt ra bao vấn nạn khác: Mua xā, mua hương, mua lý, giỗ hậu, mua phe giáp, làm khuynh gia bại sản nhiều người dân trong làng xā. Để đầu độc và ru ngủ tinh thần của nhân dân, bọn chúng còn dung túng mở những sòng bạc, cô đầu con hát, rượu chè, cúng bái tế lễ khao vọng, hủ tục, ma chay, cưới xin, trộm cắp, nhiều gia đình tan nát cha con, vợ chồng li tán.

“Ở dāu có áp bức, ở đó có đấu tranh” bị nhiều tầng lớp áp bức bóc lột, nhiều hủ tục ăn chơi đàng điếm trụy lạc chi phối, nhân dân Thị trấn Quế còn chịu nhiều cảnh lầm than. Sẵn có truyền thống yêu nước kiên cường chống ngoại xâm của ông cha ta, dưới sự lãnh đạo của Đảng, nhân dân Quế đã đồng loạt vùng

dậy cùng với nhân dân các địa bàn khác đấu tranh giành chính quyền Cách mạng tháng Tám năm 1945, xây dựng chính quyền nhân dân trên quê hương của mình.

II- TRUYỀN THỐNG YÊU NƯỚC CỦA NHÂN DÂN THỊ TRẤN QUẾ TRƯỚC NĂM 1930

Từ ngày khởi nguồn sinh sống trong địa bàn làng xã, ông cha ta đã phải gian khổ đấu tranh chống ngoại xâm và thiên nhiên để xây dựng lên các làng xóm xưa kia và ngày nay. Thời chống quân Tống (thế kỷ XI): Lý Thường Kiệt đã đi thuyền qua sông Đáy, nghỉ lại tại động Thi Sơn (Quyển Sơn) nhân dân Quế cùng nhân dân trong vùng đã mang lương thực, thực phẩm ra khao quân, động viên quân sỹ.

Thời chống giặc nhà Thanh (thế kỷ XVIII): Nghĩa quân Tây Sơn đi qua đây (theo đường 22) ra Hà Đông đánh vào Gò Đống Đa (do Tướng quân Trần Quang Diệu chỉ huy) đã có nhiều người trai đình của Quế tham gia vận chuyển lương thực cho tướng quân đánh quân phương Bắc xâm lược. Thời kỳ thực dân Pháp đô hộ: Phong trào Đông du và Đông kinh nghĩa thực, một số thanh niên Quế cũng bí mật tham gia.

Cuối thế kỷ 19, chế độ phong kiến Việt Nam ngày càng tỏ ra suy yếu, hèn kém. Tháng 5/1858, Pháp nổ súng xâm lược nước ta. Triều đình nhà Nguyễn đã từng bước đầu hàng rồi ký Hiệp ước 1884 dâng đất nước ta

cho thực dân Pháp. Nhân dân ta phải sống dưới ách thống trị của thực dân Pháp từ đây.

Với truyền thống yêu nước nồng nàn và tinh thần quật cường chống giặc ngoại xâm, các cuộc nổi dậy chống thực dân Pháp xâm lược của nhân dân ta liên tục nổ ra ở khắp nơi. Ở Kim Bảng cũng có những cuộc nổi dậy tiêu biểu như: Khởi nghĩa Lê Hữu Cầu (Lưu Xá - Nhật Tân) năm 1885, khởi nghĩa Đề Yêm (Đồng Lạc - Đồng Hoá) năm 1890 và đặc biệt cuộc nổi dậy của nghĩa sỹ Đinh Hữu Tài (Thụy Xuyên - Ngọc Sơn) với chiến công tập kích đồn binh Quang Thừa, diệt tên đồn trưởng đã làm khiếp vía kinh hồn giặc Pháp và tay sai. Là một địa bàn trung tâm huyện có các đầu mối giao thông, có chợ huyện... Quế cũng là một trong những trung tâm tập hợp lực lượng và tham gia các phong trào chống Pháp trên địa bàn huyện.